

ALS DE WIND

De wind waait waarheen hij wil; je hoort zijn geluid, maar je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat. Zo is het ook met iedereen die uit de Geest geboren is. (Johannes 3,8)

De gelovige

Ook als dominee heb je momenten dat je van je Bijbel opkijkt en denkt: 'Hè, staat dat er!?' Dat zijn de mooiste ogenblikken. Dan word je even als met het toverstokje aangetikt. Ik had het ook bij deze woorden van Jezus. Ik dacht altijd dat er stond dat de Geest zelf was als de wind. Zo zeggen we het meestal: 'De Geest waait waarheen hij wil.' Maar Jezus zei: 'De *gelovige* is als de wind.'

Hè, zie ik dat goed?! Ja hoor, het staat er: de gelovige is als de wind.

De wind – die ongrijpbare luchtstroming van a naar b. Maar waar is a? En waar is b precies? Geen mens die het kan aanwijzen. De wind is niet vast te pakken. Je kunt hem niet stil zetten. Er is wel gezegd: de vleugelslag van een vlinder in China kan het begin zijn van een keten die eindigt in een storm in Europa. Maar niemand heeft dat proces ooit van a tot z met camera kunnen vastleggen. Waar precies begin- en eindpunt van de wind liggen – geen mens die het weet.

Opvoeding? Aanleg?

Zo is het met de gelovige in jou, zei Jezus. Waar komt zij vandaan? Uit het niets, lijkt het. Waar vindt geloof zijn oorsprong? In de opvoeding? Dat heeft er natuurlijk wel mee te maken. In de zware protestantse Hoeksche Waard werd zelden een boeddhist geboren. Mei is de maand van de Maria-verschijningen, maar Maria verschijnt nooit eens in Saoedi-Arabië, maar altijd in Rooms-katholieke landen. Opvoeding en omgeving hebben dus invloed op geloof. Maar toch is het geen sluitende verklaring. Uit één gezin met dezelfde opvoeding gaat het ene kind geloven, het andere niet. Geloof is dus niet reproduceerbaar.

Heeft geloven dan met aanleg te maken? Zoals de een aanleg heeft voor muzikaliteit en de ander niet? Dat komt misschien dichter in de buurt. Maar ook dan geldt: er moet iets bijkomen. Die aanleg moet wel wakker gekust worden.

Spreeken met

Stephan Sanders is een journalist die jarenlang dacht dat hij atheïst was. Hij had een flauwe zweem van christelijkheid meegekregen, maar het kreeg nooit betekenis in zijn leven. Toch sprak hij van jongs af aan vaak hardop tegen...ja, tegen wie? Tegen zichzelf? Tegen iets buiten hem? Het gevoel dat het tweede het geval was kreeg de laatste jaren steeds meer de overhand. Daarom ging Sanders op proef naar de kerk. Hij is inmiddels 60 en een vaste kerkganger. Hardop spreken is nu voor hem een spreken tot God geworden.

Laten we zeggen dat de gelovige in hem ontkiemd is. Maar wanneer is die gelovige precies in hem begonnen? Dat valt niet aan te wijzen. Natuurlijk, je hebt mensen met een 'Damascus-ervaring'. Net als Paulus werden ze als door de bliksem getroffen. 'Daar-en-toen werd ik door God in mijn kraag gegrepen,' zeggen ze dan. Maar ook dan kun je soms al wel tekenen aanwijzen dat in hun ziel een vlinder zijn vleugels moet hebben uitgeslagen en iets in gang heeft gezet dat resulteerde in die ene storm van geloof.

Geheim

Ik wil maar zeggen: geloof is een geheimenis. Dat gaat ook op als je ermee bent opgevoed. Er is een kind dat thuis geleerd heeft wat bidden is. Het heeft de verhalen gehoord van God. Het vindt het zelf misschien oersaai. Maar het kan gebeuren dat, als het zo'n jaar of twaalf, dertien is, zo'n tiener zich aangeraakt voelt en zelf de weg naar God ontdekt. Wat is dat? Het is een geheim. Het laat zich nooit helemaal verklaren met opvoeding. Het is als de wind: je weet wel uit welke hoek hij waait, maar kunt niet exact vastleggen waar, wanneer en hoe hij begon.

Wij willen graag alles inkaderen, vastleggen, begrijpen. Ook wat betreft geloven. En zonder dat er wat vastligt, gaat het inderdaad niet. Aan zoiets heeft juist zo'n 13-jarige behoefte: een duidelijke boodschap bijvoorbeeld. Maar het persoonlijke geloof of de geloofservaring is veel vluchtiger.

Benoeming, geen verklaring

Daar kun je last van hebben. Ik heb tijden en momenten gehad dat ik wenste dat het wat vaster en duidelijker was. Dan zou je het wat gemakkelijker aan anderen kunnen uitleggen. Maar zet mij tegenover een atheïst die mijn geloof kritisch

bevraagt, en ik voel het geloof al in me verdampen. Er gaapt al snel een kloof die maar moeilijk te overbruggen is. Je probeert het wel, maar hoe meer je de ander tegemoet wilt komen, des te groter de kans zelf geen grond onder de voeten te voelen. Je voelt onmacht. Zoveel houvast blijkt je dus niet hebben, lijkt het.

Maar ik heb geleerd dat dit niet te maken heeft met *gebrek* aan geloof, maar met de *aard* van het geloof zelf. Geloven is een ongrijpbaar geheim. Een onbegrijpbaar geheim. Jezus beeldt dat geheim op nog een manier uit: hij vergelijkt het met een geboorte. Voor verreweg de meeste ouders is de geboorte van zijn of haar kind een wonder. Waar komt dit kind vandaan? Het biologische antwoord kennen we. Maar dat antwoord voldoet niet om te beschrijven wat je op zo'n moment beleeft. Wat je beleeft is: dit komt uit een werkelijkheid die ons te boven gaat. Het is geschonken goed. Je voelt je dankbaar. Achter de gave vermoed je een Gever. 'Het komt van God' zeggen gelovigen dan. Maar dat antwoord is niet de *oplossing* van het geheim, zo van: o, maar nu is het zo klaar als een klontje. Het woordje 'God' is de *benoeming* van het geheim. Zo is het ook met geloof: het wordt geboren uit God.

Wijsheid

Het hele leven is trouwens zo'n geheimenis. Waar komt het vandaan? Het eerste Bijbelgedeelte dat wij lezen gaat daarover. Daar komt iets of iemand aan het woord. Wie of wat? Het antwoord is: de wijsheid. De wijsheid bezingt zichzelf als Gods eerste schepsel. En die wijsheid is het middel of instrument waarmee God de rest van de schepping gemaakt heeft. Klinkt moeilijk, maar het is de taal voor een ervaring die ons allemaal kan overkomen. Je kijkt naar de wolken, de zee of de natuur en je voelt een golf van verwondering en schoonheid. Wat is de wereld toch mooi! Waar komt alles toch vandaan? Spreuken zingt: in de wereld huist Gods wijsheid. En in die wijsheid herken je Gods Geest. *De wereld ademt Gods Geest.*

Let wel, dat is een *liefdesverklaring*, geen rationele verklaring. De Big Bang-theorie is een rationele verklaring: het heelal ontstond uit een Grote Knal. Mooie theorie! Maar die theorie is vaak gebruikt om God en daarmee de verwondering weg te redeneren. De Amerikaanse dichter Wendell Berry legde dat eens met humor bloot in een simpel gedichtje: 'Wat knalde er eigenlijk? Hoe kwam het daar / voordat het knalde? En toen het er kwam / waar was dat?' Hij liet zien dat het geheim achter en in de dingen niet is opgelost met een rationele verklaring.

Poëtischer

De Bijbel leert ons juist *poëtisch* spreken over het geheim in en achter de dingen. Die poëzie is kwetsbaarder dan de harde feiten van wetenschap en techniek. Maar ze reikt dieper. Kijk maar naar levensveranderende gebeurtenissen, zoals geboorte, verliefdheid of dood: dan grijpen mensen altijd naar poëtische taal. Waarom? Omdat het gaat om zaken die we niet in de hand hebben, maar die ons te boven gaan. Het gaat om een geheim dat ons omvat in plaats van andersom. Poëzie is de taal die het geheim opvangt.

‘God’ noemen we dat geheim. Iemand schreef: ‘God is de in elke religie opgevangen poëzie’ (Les Murray). Maar God is geen verklaring van het geheim. Het is de benoeming van het geheim. De benoeming laat het geheim intact. En zoiets zegt Jezus nu van de gelovige in jou: hij of zij is geboren uit de Geest van God. *De gelovige die in jou boven is gekomen, kwam van Boven.*

Zeilen

Geloof is een teer en vluchtig goedje. We zijn geneigd om er omheen te willen lopen. We willen het vast pakken. Analyseren. In onze greep krijgen. Theologen bezondigen zich daar nog weleens aan. Zie ook de schriftgeleerde Nicodemus. Je wilt dan het geloof tot een instrument maken waarmee je iets kunt doen. De ander overtuigen of iets duidelijk maken bijvoorbeeld. Of je zelf overtuigen. Want hoe vaak voert een gelovige niet een gesprek met zichzelf over de vraag waar hij wat meer houvast kan vinden? Je wilt grip. Maar de gelovige is als de wind. Je kunt die gelovige in jou niet eens zelf vastpakken, laat staan dat je die aan je kinderen of anderen overgeven.

De Amerikaanse dichter Christian Wiman dacht niet lang meer te leven toen hij een brief schreef aan zijn kinderen. Hij schreef over de niet aflatende liefde van God en dat hij hen dat geloof in God ook gunde. Maar hij schreef ook dit: *‘Maar als je merkt dat je niet in God kunt geloven, word dan niet ongerust. Niemand kan zeggen welke namen of vormen God aanneemt...’*

Woorden van wijsheid: God, geloof – ze zijn ongrijpbaar als de wind. Je kunt alleen proberen de wind op te vangen, zoals een zeiler de wind probeert te vangen in de zeilen van zijn boot. Leer dus zeilen met de wind die je hebt. Er komen misschien ook tijden dat de wind weer wegvalt. Dat de gelovige in je

stilvalt. Ook dat hoort bij geloven. Soms is geloven alleen maar: verlangen naar geloof. Wachten tot de wind weer opsteekt.

In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest.